



EaP GREEN PROGRAMME

Навчальний курс з практичного застосування Протоколу ЄЕК ООН про стратегічну екологічну оцінку

Розробники курсу

Цей тренінговий матеріал розроблений GTZ, ПРООН і ЄЕК ООН.

Цей навчальний комплект розроблений на основі посібника GTZ та InWent “Стратегічна екологічна оцінка у співпраці у сфері розвитку”.

Цей навчальний комплект містить матеріали з “Ресурсного посібника для підтримки застосування Протоколу ЄЕК ООН про стратегічну екологічну оцінку”, виданого ЄЕК ООН і РЕЦ (2007).

Допомога у підготовці матеріалів

Тренінг розробляли: Їрі Дусік, Альфред Ебергард, Феліпе Перес, за участю Гаральда Лоссака, Акселя Олеаріуса та Яна-Петера Шеммеля (GTZ).

Авторами матеріалів симуляції з аналізу Регіональної програми розвитку Румбурецького регіону є Integra Consulting Ltd. (Мартін Смутни і Міхал Мусіл).

Авторське право

Цей тренінговий матеріал є відкритим для користування.

При наступному використанні прохання поінформувати ПРООН, ЄЕК ООН та BMZ/GTZ та розміщувати посилання на вказані вище організації.

Представлення учасників

Будь ласка, напишіть на картках:

- Ім'я і організацію вашого сусіда;
- Досвід вашого сусіда з використання інструментів оцінки;
- Навчальні цілі вашого сусіда (його/її очікування від тренінгу).



Завдання тренінгу

1. Представити **концепцію та шляхи застосування SEO**, ілюструючи цей процес навчальною симуляцією (аналіз практики);
2. Пов'язати **досвід і отримані знання** з контекстом учасників і навчитися застосовувати їх у повсякденній роботі;
3. **Посилити власну спроможність** у впровадженні власних стратегій SEO з врахуванням умов існуючого законодавства.

Навчальні модулі

- Визначення відповідних питань і сфери охоплення оцінки;
- Аналіз основних тенденцій (нульова альтернатива);
- Аналіз запропонованих цілей розвитку та розробка їх альтернатив;
- Оцінка запропонованої діяльності та визначення можливих альтернатив;
- Підготовка звіту з СЕО;
- Забезпечення ефективного менеджменту та моніторинг впровадження П/П;
- Використання ефективних інструментів участі;
- Транскордонні консультації;
- Прийняття рішення;
- Встановлення зв'язку між СЕО та розробкою П/П;
- (Ефективний менеджмент СЕО в умовах бюджетних та часових обмежень).

Що таке Стратегічна екологічна оцінка (СЕО)?

Ключові міжнародні документи з СЕО

- Директива з СЕО, ЄС (2001) – впровадження у країнах-членах ЄС
- Протокол ЕЕК ООН про СЕО до Конвенції про ОВНС у транскордонному контексті (2003)
- Посібник кращих практик з СЕО, ОЕСР/КСР (2006) – прийнятий до використання основними донорами та міжнародними фінансовими інституціями.

Директива з СЕО

- Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на довкілля.
- Історія документу
 - Пропозиція щодо Директиви з СЕО, прийнята ЄК у 1996 і доповнена у 1999 році.
 - Текст з доповненнями винесено на обговорення з 15 країнами-членами у 1999 році.
 - Директива формально затверджена у 2001 році.

Директива з СЕО - мета

- Забезпечити високий рівень охорони навколишнього середовища і сприяти **інтеграції екологічних факторів** у **підготовку і прийняття** планів і програм, з метою сприяння сталому розвитку, шляхом забезпечення, згідно з цією Директивою, проведення екологічної оцінки деяких планів і програм, які, ймовірно, матимуть **значний вплив** на навколишнє середовище.

Директива з СЕО – основні аспекти

- Встановлює загальні “правила” застосування СЕО
- Країни-члени можуть впроваджувати вимоги, беручи до уваги особливості країни
- Орієнтована на плани і програми
- Довкілля: біорізноманіття, населення, охорона здоров'я, флора, ґрунти, вода, повітря, кліматичні фактори, матеріальні цінності, культурна спадщина (включаючи архітектурні та археологічні пам'ятки) , ландшафт та **взаємопов'язаність** цих факторів.

Протокол про СЕО / Директива з СЕО – основні відмінності

- Документи майже однакові (Директива з СЕО була орієнтиром для початку переговорів щодо Протоколу)
- Протокол про СЕО потенційно є глобальним договором з СЕО
- У деяких аспектах Протокол виходить за межі вимог Директиви :
 - Орієнтується на довкілля, включаючи питання охорони здоров'я
 - Є більш лінійною процедурою (базується на ОВНС), проте відкритий для перетворення в інтегровану процедуру стратегічного планування
 - Містить додаткові факультативні положення щодо участі громадськості (встановлення необхідності і визначення сфери охоплення)
 - Містить факультативні положення щодо політики та законодавства (ст. 13)

Визначення СЕО

- Загалом:
 - СЕО є систематичним і випереджальним процесом, який дозволяє проаналізувати можливі впливи на довкілля від реалізації планів, програм та інших стратегічних дій і включити висновки у процес прийняття рішення.
- У Протоколі про СЕО:
 - СЕО означає оцінку ймовірних екологічних (включно із здоров'ям населення) наслідків, що включає в себе визначення сфери охоплення екологічного звіту і його підготовки, забезпечення участі громадськості та отримання її думки і врахування у плані чи програмі положень екологічного звіту і результатів участі громадськості та висловленої нею думки (ст. 2, п.6).

Визначення СЕО – Директива з СЕО

- “Екологічна оцінка” означає
 - Підготовку екологічного звіту,
 - Проведення консультацій,
 - Врахування звіту та результатів консультацій у процесі прийняття рішення, а також
 - Забезпечення інформування про рішення.

Мета CEO

- Забезпечити врахування питань довкілля та їх включення у процес розробки стратегічних рішень для підтримки екологічно збалансованого та сталого розвитку
- Допомогти органам влади, відповідальним за плани і програми (П/П) , та суб'єктам прийняття рішень врахувати:
 - Ключові екологічні тенденції, можливості та перешкоди, які можуть стосуватися або виникати з П/П
 - Екологічні цілі та індикатори, які стосуються П/П
 - Ймовірні суттєві екологічні наслідки від запропонованих заходів та впроваджень П/П
 - Заходи, спрямовані на уникнення, зменшення чи мінімізацію негативних і посилення позитивних впливів
 - Думки та інформацію від відповідних органів влади, громадськості та, коли це потрібно, потенційно зачеплених держав.

СЕО може

- Оцінювати запропоновані П/П
або
- Дати пропозиції під час розробки П/П (таким чином, щоб питання довілля були враховані належним чином)

Основні принципи застосування

- Реалізується органом, відповідальним за П/П
- Застосовується на початкових етапах процесу прийняття рішень
- Націлюється на основні питання
- Надає оцінку розумній кількості альтернативних варіантів
- Створює належні можливості для залучення зацікавлених сторін та громадськості
- Здійснюється з застосуванням належних і фінансово обґрунтованих методів та технік аналізу.

Результати застосування СЕО

СЕО

- Визначає можливості та обмеження, які впливають із стану довкілля
- Визначає та порівнює альтернативи
- Визначає ризики і можливі витрати для варіантів розвитку
- Визначає заходи з мінімізації та посилення впливів та заходи оптимізації розвитку
- Допомагає покращити врядування
- Може привести до (i) міжсекторних втручань та пом'якшень наслідків, (ii) інституційних змін та (iii) інновацій у планах та процедурах

**Чому SEO є важливою,
Які переваги SEO,
Скільки це зазвичай коштує?**

Переваги SEO

- **Забезпечує високий рівень захисту довкілля**
- **Покращує якість процесу розробки П/П**
- **Підвищує ефективність процесу прийняття рішень**
- **Допомагає визначити нові можливості розвитку**
- **Допомагає попередити помилки, що ведуть до витрат**
- **Посилює врядування**
- **Координує транскордонне співробітництво**

Видатки на СЕО

- СЕО для регіональних і місцевих планів із землевпорядкування збільшує кошти розробки планів та програм на 5-10% (дослідження ЄС)
- Деякі якісні СЕО підвищують ці видатки менше, ніж на 5%
- Сума витрат залежить від кількості і рівня деталізованості альтернатив
- Здебільшого вимагає 70-80 робочих людино-днів (дослідження ВБ)
- Але СЕО – це затрати часу і ресурсів, які дають належні ефекти

Видатки на SEO

- **Основні видатки на початковому етапі SEO**
 - Підбір, перевірка і опрацювання відповідних підходів і інструментів
 - Компіляція основних масивів баз даних
- **Наступні SEO менш витратні**
 - Вони будуються на основі отриманого досвіду
 - Вимагається лише типова аналітична робота та забезпечення менеджменту
- **Видатки є невеликими, якщо порівнювати з коштами, необхідними для впровадження П/П**

Завдання SEO, аналітичні, логічні та критичні моменти застосування

Основні вимоги Протоколу

- Визначення необхідності проведення СЕО відповідно до Протоколу
- Визначення сфери охоплення Звіту з СЕО (таким чином і самої оцінки)
- Підготовка Екологічного звіту (звіту з СЕО)
 - Аналіз контексту і вихідних моментів
 - Участь в опрацюванні і порівнянні альтернатив
 - Написання екологічного звіту
- Консультації з відповідними органами влади і громадськістю
- Пропозиції щодо прийняття рішення
- Екологічний моніторинг впровадження

Встановлення необхідності

- Обґрунтування, чи потрібно провести SEO щодо конкретних П/П
- Важливість для ефективності усієї системи SEO в країні
- Обов'язок щодо встановлення необхідності
- Не для всіх П/П автоматично потрібна SEO, а лише тоді, коли виконуються відповідні критерії.
 - Адміністративні/технічні критерії
 - Значимість ймовірних впливів на довкілля

Типові аналітичні завдання SEO (1)

- Перевірка процесу планування і визначення ключових питань, з яких проводитиметься SEO
- Ідентифікація відповідних питань у сфері довкілля, включаючи зміну клімату, (зважаючи на завдання і природу П/П)
- Аналіз минулих тенденцій з основних питань і їх майбутній розвиток, за умови, якщо П/П не буде здійснюватись (екологічний фон, нульова альтернатива)

Типові аналітичні завдання SEO (2)

- Оцінка запропонованих сценаріїв розвитку, завдань і пріоритетів та надання рекомендацій щодо їх оптимізації
- Оцінка запропонованих заходів та надання рекомендацій щодо їх оптимізації
- Пропозиції щодо екологічного менеджменту та системи моніторингу для імплементації П/П, врахування невизначеностей в оцінці.

Включення питань зміни клімату

- Зміна клімату та її наслідки повинні враховуватися на всіх етапах і у всіх аналітичних завданнях СЕО
 - Завдання щодо зміни клімату та індикатори
 - Вихідні дані зміни клімату
 - Основні проблеми, які виникатимуть з огляду на ймовірні зміни клімату, включаючи обмеження для П/П
 - Альтернативи вирішення проблем, пов'язаних із зміною клімату
 - Вплив П/П на викиди парникових газів
 - Заходи з попередження та адаптації до зміни клімату
 - Консультації з відповідними органами влади
 - Моніторинг наслідків зміни клімату

Критичні зауваги для ефективного проведення SEO

- Пов'язати П/П і SEO - формування відповідної стратегії для SEO
- Використовувати відповідні аналітичні підходи
- Використовувати ефективні методи участі
- Забезпечувати належний менеджмент та моніторинг впровадження П/П
- Ефективно здійснювати SEO з огляду на бюджетні та часові обмеження



Визначення необхідності проведення SEO



Мета завдання

- Визначити, чи доречно проводити SEO для конкретного/-ої П/П
- Визначити **критерії встановлення необхідності**, які уможливллять прийняття рішення

Основні питання, на які варто відповісти

- Чи впровадження П/П призведе до суттєвих (негативних чи позитивних) впливів на довкілля?
- Які критерії варто застосувати для встановлення необхідності проведення СЕО?
- Яка інформація необхідна для встановлення необхідності?
- Які мають бути загальні адміністративні умови для проведення попередньої оцінки?



Визначення кола питань та сфери охоплення оцінки



Мета аналітичного завдання

- Визначення відповідних екологічних питань або цілей, які слід розглядати при розробці і/або оцінці П/П
- Визначення основних навідних запитань, які дозволять провести сфокусований аналіз в рамках SEO
- Визначення просторових і часових рамок SEO

Відповідні вимоги Протоколу

Ці попередні визначення ключових питань можуть враховувати:

- Ймовірний зміст і основні завдання плану чи програми і їх зв'язок з іншими планами чи програмами [Додаток IV, пункт 1]
- Проблеми довкілля, які стосуються плану чи програми [Додаток IV, пункт 4]
- Завдання із сфери довкілля, які визначені на міжнародному, національному чи іншому рівні і які стосуються плану чи програми [Додаток IV, пункт 5]
- Необхідні консультації з органами влади, які займаються охороною довкілля та здоров'я

Директива з СЕО

- Не визначає точно цей етап СЕО (визначення сфери охоплення оцінки / екологічного звіту)
- Екологічний звіт має містити, визначати, описувати й оцінювати ймовірні суттєві впливи на довкілля від впровадження плану та програми, а також реальні альтернативи
- **На цьому етапі Директива не вимагає проведення консультацій**

Запитання, на які слід відповісти

- Які основні завдання плану чи програми?
- Які завдання із сфери довкілля стосуються плану чи програми, і як вони співвідносяться з загальними завданнями плану чи програми?
- Наскільки це стосується інших планів і програм і як їх можна пов'язати?
- Які проблеми довкілля стосуються цього плану чи цієї програми?

Можна відповісти й на такі запитання

- Які географічні території охоплені?
- Яка тривалість?
- Які альтернативи варто розглядати?
- Які вимоги щодо даних?
- Які методи (збору даних, оцінки впливів, громадської участі, консультацій з органами влади) слід використовувати і в якій мірі?



Прикінцеві зауваги

- Ваш остаточний перелік питань має бути простим і стосуватися основних “стратегічних” моментів
- Не сприймайте набір питань як жорсткий і незмінний – додати чи виключити питання можна пізніше, після отримання більшої кількості даних.
- По можливості долучайте до виконання цього завдання тих, хто займається плануванням, державні екологічні органи та інші зацікавлені сторони.

Аналіз основних тенденцій (нульова альтернатива)

Мета аналітичного завдання

- Описати **минулі тенденції** (загальна тенденція та основні перестороги) щодо усіх питань довкілля, на яких зосереджується SEO
- Описати **майбутній ймовірний розвиток** для обраної тенденції у випадку, якщо б запропонована П/П не реалізовувалася (враховуйте впливи від уже затверджених ініціатив)
- Визначити **перешкоди** і **можливості**, які впливають з цієї тенденції
- Зафіксувати **суттєві прогалини в інформації**

Відповідні вимоги Протоколу

Основні тенденції мають стосуватися питань, окреслених під час визначення сфери охоплення і мають описувати:

- Сучасний стан довкілля і ймовірний розвиток у випадку, якщо план чи програма не впроваджуватиметься [Додаток IV, пункт 2]
- Характеристику довкілля на територіях, де відчуватиметься суттєвий вплив [Додаток IV, пункт 3]

Підсумкові запитання

- Які ваші прогнози щодо розвитку?
- Які рушійні сили розвитку ви бачите?
- Чи інші припущення щодо розвитку ситуації вестимуть до інших результатів?
- Це завдання виконується вашою організацією в рамках СЕО/ОВНС?

Прикінцеві зауваги

- Аналіз майбутніх тенденцій за умов невпровадження П/П є **складною**, але **дуже важливою** частиною будь-якої стратегічної оцінки
- Експерти SEO і фахівці з планування можуть розглядати загрози/можливості при (пере)формулюванні завдань або заходів П/П
- Це допоможе отримати **корисну інформацію** і полегшить виконання **наступних етапів SEO**
- Не бійтеся **невизначеностей** – просто **визнайте** їх

**Оцінка запропонованих цілей розвитку та
розробка альтернатив**

Мета аналітичного завдання

- Проаналізувати **позитивні** та **негативні** впливи на тенденції розвитку довкілля від запропонованих завдань, пріоритетів чи сценаріїв розвитку
- Перевірити, чи належним чином використані усі **можливості**
- Перевірити, чи усвідомлені **ризики**
- Надати рекомендації з **оптимізації** запропонованих **завдань, пріоритетів чи загальних сценаріїв розвитку**

Врахування чинника зміни клімату

- Як П/П впливає на зміну клімату
- Як **зміна клімату – наслідки – може стосуватися** П/П – пріоритетів, завдань, сценаріїв!!!
- Проаналізувати **чи і яким чином** запропоновані завдання, пріоритеті і сценарії розвитку **враховують небезпеки і ризики**, які впливають із зміни клімату.

Чому це важливо

- Це допомагає оптимізувати запропоновані цілі чи пріоритети П/П (через різні підходи до досягнення цілей чи пропозиції з їх адаптації)
 - Якщо це здійснювати разом з розробкою П/П, то можна сформулювати рекомендації щодо напрямку чи умов проектування наступної діяльності (наприклад, умови для майбутнього розвитку П/П)
- ! Не є формальністю – запропоновані завдання/пріоритети/сценарії є важливими, оскільки вибудовують і впливають на подальше ставлення до запропонованої діяльності

Підсумкові запитання

- Чи відповідні питання/завдання із сфери довкілля є достатніми для проведення оцінки?
- Чи визначено достатній спектр альтернатив?
- Чи підходить вам техніка вправи – що б працювало краще у вашій реальності?

Інструменти (1)

- **Колективний експертний висновок** – спеціальні висновки для визначення специфічних проблем стану довкілля, які є важливими у даному контексті розвитку
- **Контрольний перелік** можливих наслідків для довкілля, які зазвичай асоціюються із заходами, передбаченими у П/П
- **Матриця впливів** – див. наступний слайд

Інструменти (2)

Матриця впливів

	Відповідні екологічні питання / завдання				
Запропоновані завдання, пріоритети, сценарії у П/П	--	-	Не стосується	+	++
Основні характеристики впливу					

Основні характеристики впливу: прямі/опосередковані; величина (місцевий, регіональний, національний); інтенсивність (дуже негативний – дуже позитивний), тривалість (довготривалий - короткотривалий); зворотність

Практичні поради

- У деяких випадках не можна обійтися лише символами – постарайтеся пояснити словами
- Якщо можливо, то залучіть:
 - Розробників планів (це може допомогти їм у формулюванні П/П) і
 - Ключових зацікавлених сторін (вони можуть надати корисну інформацію)
- Не забудьте про те, що метою аналізу є опрацювання пропозицій для оптимізації завдань і пріоритетів розвитку

Прикінцеві зауваги

- Якщо ви виявили суттєві прогалини в офіційних формулюваннях цілей, що стосуються довкілля, ви можете поінформувати відповідні органи влади про те, що певні цілі є недостатньо конкретними.
- Ви можете запропонувати покращити наявні цілі, використовуючи результати СЕО.

Оцінка запропонованих заходів у П/П та альтернативи

Мета аналітичного завдання

- Надати оцінку можливим **ПОЗИТИВНИМ** і **НЕГАТИВНИМ** впливам від запропонованої діяльності на відповідні екологічні проблеми та тенденції
- Перевірити **узгодженість** діяльності з відповідними завданнями з охорони довкілля / сталого розвитку
- Долучитися до оптимізації запропонованих заходів шляхом **переформулювання** або визначення **умов їх впровадження**
- Окреслити основні **ризики/невизначеності** в оцінці цих заходів

Чому це важливо

- Допомагає оптимізувати заходи
- Визначає умови впровадження цих заходів, що може сприяти встановленню зв'язку між СЕО та майбутніми проектами ОВНС/ оцінки конкретних проектів
- Визначення основних ризиків/ невизначеностей допомагає зорієнтувати систему моніторингу і менеджменту на ключові питання П/П
- Усі ці оцінки надають основу для оцінки кумулятивного впливу

Відповідні вимоги Протоколу (1)

Оцінка має стосуватися ймовірних суттєвих
позитивних & негативних впливів на довкілля
і стан здоров'я, які можуть бути:

- Безпосередніми або опосередкованими,
- Кумулятивними, синергетичними
- Коротко-, середньо- та довготривалими
- Постійними або тимчасовими

Відповідні вимоги Протоколу (2)

Критерії для визначення очікуваних суттєвих ймовірних наслідків (див. Додаток III) вимагають врахування:

- Характер екологічних, включаючи здоров'я населення, наслідків, як от: ймовірність, тривалість, зворотність, розмах і масштаб (наприклад, географічна поширеність чи кількість населення, якого це стосуватиметься)
- Ризики для довкілля, включаючи стан здоров'я
- Транскордонний характер впливу
- Рівень впливу плану чи програми на цінні чи вразливі території, включно з заповідними територіями національного чи міжнародного рівня.

Проте, SEO – це не дисертація ...

- Звіт з SEO має містити доречну, обґрунтовану інформацію і брати до уваги:
 - **Наявні знання та методи оцінки;**
 - **Зміст і рівень деталізації плану чи програми та етап процесу прийняття рішення;**
 - **Інтереси громадськості;** і
 - **Інформацію, яку потребує суб'єкт прийняття рішення.**

Інструменти оцінки

Основні інструменти:

- Такі самі, як і для оцінки завдань розвитку (разові експерті висновки, контрольні переліки, матриці впливів тощо)
- **Картографування/ ГІС** (допомагає визначити територіальний вплив інвестиційних проектів)
- Існує багато інших технік (менш популярних) – див. наступний слайд
- Застосування багатьох методів залежить від якості вихідних даних
- Кількісна оцінка, яка здійснюється на основі неточних вихідних даних або слабких прогностичних технік, є небезпечною, оскільки формує хибні уявлення і призводить до помилкових висновків.

Інструменти	Час і кошти	Доступність для громадськості	Чи можна впоратися з невизначеністю	Здатність розглядати питання охорони здоров'я
Екологічна перевірка та огляд правової та політичної бази	\$	☺		XX
Дерево рішень і мережа впливів	\$	☺		XX
Аналіз тенденцій і екстраполяція	\$	☺	•	X
Моделювання	\$\$	☹	•	X
Побудова сценарію	\$\$	☺	•	XX
Оцінка життєвого циклу	\$\$	☹		
Аналіз витрат/вигод	\$\$	☹		
Багатокритеріальний аналіз	\$\$	☹	•	X

Що повинна містити оцінка

- Характеристика та стосунк до загальних впливів на довкілля і здоров'я з боку запропонованої діяльності, з врахуванням їх розмаху, ймовірності, масштабу, частоти/ тривалості, зворотності та основних невизначеностей у вашій оцінці
- Заходи з мінімізації негативного і посилення позитивного впливу (заходи з пом'якшення)
- **Заходи з адаптації (зміна клімату)**
- Можливі покращення через відповідні альтернативи
- Умови впровадження і/або основні питання, які слід передбачити у наступних оцінках (наприклад, ОВНС), якщо така діяльність впроваджуватиметься в майбутньому.

Практичні поради

- Не забувайте аналізувати впливи довготермінових тенденцій (фокусуйтеся не лише на короткотермінових впливах)
- Пам'ятайте, що метою даного аналізу є визначення потреби в оптимізації запропонованої діяльності і шляхів її оптимізації
- Залучайте до процесу фахівців з планування та основні зацікавлені сторони – вони можуть надати корисну інформацію та запропонувати творчі вирішення проблем

Прикінцеві зауваги

- Комплекс заходів можна запропонувати у формі:
 - Конкретних проектів – наприклад, інфраструктурних, або
 - Загальних заходів (законотворчих, адміністративних або економічних), спрямованих на зміну поведінки юридичних та фізичних осіб, наприклад, розвиток нових товарів та послуг, сертифікації тощо.
- Не обмежуйтеся в оцінці лише конкретними проектами – навіть заходи загального характеру можуть як і спричинити до ризиків, так і створити нові можливості.
- Завжди намагайтеся шукати взаємовигідні варіанти.

**Забезпечення належного менеджменту і
моніторингу під час впровадження П/П**

Відповідні вимоги Протоколу

Стаття 12 (Моніторинг) вимагає:

- Здійснення моніторингу суттєвих наслідків для довкілля від впровадження затвердженого плану чи програми (Ст. 12.1.)
- Ознайомлення з результатами моніторингу відповідних урядових інституцій, відповідальних за довкілля та охорону здоров'я, та громадськості (Ст. 12.2.)
- Єдиною конкретною причиною для моніторингу є виявлення, поміж іншим, непередбачуваних несприятливих впливів і забезпечення можливості здійснення необхідних заходів для виправлення ситуації (Ст. 12.1.)

Система моніторингу для впровадження

- Основні тенденції розвитку стану довкілля формуються під впливом **багатьох чинників** – законодавства і інституційного забезпечення, економічного розвитку, комплексних проектів, різноманітних П/П тощо.
- Впливи
- Вплив (**прив'язка**) П/П на певні тенденції є часто незрозумілі
- Моніторинг впливів П/П загалом є складним
- Моніторинг неможливий без розгляду впливів від окремої діяльності, яка здійснюється в рамках впровадження П/П
- Моніторинг має бути **реалістичним і настільки простим, наскільки це можливо.**

Система екологічного менеджменту для впровадження I

- Початкові технічні завдання (слід розглядати ключові питання і альтернативи) у майбутніх CEO – якщо П/П веде до розвитку іншої П/П
- Початкові технічні завдання (слід розглядати ключові питання і альтернативи) для майбутніх ОВНС – якщо П/П веде до впровадження окремих проектів, які вимагають ОВНС
- Методичні вказівки для прийняття рішень з наступної діяльності – якщо П/П веде до впровадження окремих проектів, які не вимагають ОВНС, але можуть здійснювати суттєві впливи.

Система екологічного менеджменту для впровадження II

- Рекомендації з майбутнього інституційного забезпечення впровадження (наприклад, група з CEO стає частиною керівного комітету)
- Організація фінансування може стати вкрай важливим чинником впливу на хід реалізації
- Відображення питань довкілля, піднятих в рамках CEO, у системі звітування і моніторингу

Практичні поради

Як тільки рекомендації для всієї діяльності (ТЗ, методичні вказівки) будуть сформульовані, подумайте, що варто зробити, щоб вони були відображені в:

- Інституційному забезпеченні (координація, нагляд)
- Розвитку спроможності для впровадження цієї системи



Підготовка звіту з SEO

Відповідні вимоги Протоколу (1)

Додаток IV (зміст звіту з СЕО)

1. Інформація про зміст і основні завдання плану або програми і зв'язок з іншими планами або програмами.
2. Відповідні аспекти існуючого стану довкілля, включаючи здоров'я, і ймовірні зміни цього стану у ситуації, якщо план чи програма не впроваджуватиметься.
3. Характеристики стану довкілля, включаючи здоров'я, на територіях, які зазнають впливу.
4. Проблеми стану довкілля, включаючи здоров'я, які мають відношення до плану або програми.
5. Екологічні цілі, включаючи здоров'я, визначені на міжнародному, національному чи інших рівнях, які пов'язані з планом чи програмою, і яким чином ці цілі та інші (екологічні, включаючи здоров'я населення) міркування були враховані під час підготовки плану чи програми.

-/-

Відповідні вимоги Протоколу (2)

6. Можливі суттєві наслідки для довкілля, включаючи здоров'я.
7. Заходи з попередження, зменшення або пом'якшення будь-яких негативних впливів на довкілля, включаючи здоров'я, які можуть впливати з впровадження плану або програми.
8. Коротке обґрунтування вибору представлених альтернатив і опис ходу оцінки, включаючи згадку про проблеми, пов'язані з отриманням інформації, зокрема, технічними збоями або браком знань.
9. Заходи, передбачені для моніторингу впливу на довкілля, включаючи здоров'я, від здійснення впровадження плану чи програми.
10. Ймовірний суттєвий транскордонний вплив на довкілля, включаючи здоров'я.
11. Резюме наданої інформації, написане в стилі, доступному для розуміння широкій аудиторії.

Зв'язки з суб'єктами прийняття рішення

- SEO успішна лише тоді, коли її результати враховуються при прийнятті рішень.
- При написанні рекомендацій застосовуйте мову **політиків**
- Не вдавайтесь занадто в технічні деталі
- Концентруйтеся не на **проблемах**, а на їх **вирішенні**
- Підкреслюйте **можливості** для більш сталих рішень

Підсумкові запитання

- Чи можна використати резюме/напрацювання попередніх етапів SEO для укладання звіту з SEO?
- Чи легко було реферувати результати SEO у “популярному” **резюме** для політиків? Які акценти має мати це резюме?
- Що, з вашого досвіду, найкраще сприяє **належному відображенню** результатів SEO при прийнятті рішення?
- Якими є основні стратегії **впливу на процес впровадження** П/П?



Застосування ефективних інструментів участі

Відповідні вимоги Протоколу (1)

Зацікавлена громадськість, у тому числі й НУО :

- Повинні отримати можливість висловити свої міркування щодо проекту П/П і екологічного звіту у розумні терміни
- Її слід визначати – не йдеться про громадськість загалом

Ретельна підготовка інформування громадськості і консультацій з громадськістю повинна:

- Бути визначеною і загальнодоступною
- Враховувати положення Додатку V (див. наступний слайд)

Відповідні вимоги Протоколу(2)

Додаток V ('повідомлення' про умови участі громадськості)

- Запропонований план і або програма і їх характер.
- Орган влади, відповідальний за затвердження
- Запланована процедура, включаючи :
 - Початок здійснення процедури;
 - Можливості участі громадськості;
 - Час і місце усіх запланованих громадських слухань;
 - Орган влади, де можна отримати усю необхідну інформацію;
 - Орган влади, куди можна надсилати коментарі;
 - Наявна і доступна інформація зі сфери довкілля, включаючи здоров'я, що стосується запропонованого плану чи програми.
- Ймовірність застосування процедури транскордонної оцінки.

Директива з СЕО (1)

Громадськість

- Одна або більше фізичних або юридичних осіб, а також
- Їх об'єднання, організації або групи (відповідно до національного законодавства або практики)
- Органи влади і громадськість повинні отримати **ранню та ефективну можливість** та **розумні часові рамки** для висловлення своєї думки щодо проекту плану чи програми, доданого екологічного звіту до прийняття плану чи програми чи подання на законодавчий розгляд.

Директива з СЕО (2)

- Країни-члени повинні
 - Призначити відповідні органи, з якими, в силу їх природоохоронних функцій, треба консультиватися з приводу впливів планів чи програм на довкілля.
 - Визначити громадськість, включаючи тих, **кого стосується або може стосуватися вплив**, або які зацікавлені у процесі прийняття рішень, що підпадають під сферу дії цієї Директиви; це стосується також **неурядових** та інших організацій, які займаються захистом довкілля.
 - **Детально визначити рамки** інформування та консультацій з органами влади та громадськістю.

Принципи ефективної участі

- SEO – це більше, аніж експертна оцінка. Це процес участі.
- Громадськість має бути залучена принаймні на етапі розгляду звіту з SEO.
- Тим не менше, визначення сфери охоплення SEO і ключові дослідження під час SEO можуть отримати вигоду від пропозицій громадськості.
- Участь у SEO має відбуватися із застосуванням технік, які уможливають вирішення проблем, а не загострюють увагу на відмінних точках зору.

Переваги від участі

- Опрацювання “кращих” рішень, коли враховані всі аспекти і точки зору
- Надання важливої інформації для SEO і для тих, хто відповідає за прийняття рішення (наприклад, від груп, яких стосується П/П або які проживають на відповідній території)
- Розбудова громадської підтримки для впровадження П/П.

Практичні підходи з участі

- Встановлення необхідності (можливо і визначення сфери охоплення) має включати **аналіз зацікавлених сторін**.
- Характеристика зацікавлених сторін визначає методи комунікації.
- На початку СЕО слід підготувати **план з комунікації**.
- За необхідності варто включити освітній/інформаційний компонент на принципах участі.

Інструменти для участі

- Друковані матеріали
- Візуалізація і виставкові матеріали
- Інформаційна лінія
- Опитування і дослідження
- Інтернет-консультації
- Публічні зустрічі/ громадські слухання
- Семінари
- Переговорні круглі столи
- Дорадчі комітети

Підсумкові запитання

- На якому етапі потрібно залучати громадськість?
- Які зацікавлені сторони слід залучити? Чому?
- На що слід зважати найбільше, щоб досягти ефективної участі?

Транскордонні консультації

Вимоги Протоколу про СЕО (1)

Стаття 10 – Транскордонні консультації

1. У випадках, якщо Сторона походження вважає, що впровадження П/П може супроводжуватися значними транскордонними екологічними, включаючи здоров'я населення, наслідками, або коли про це попросить Сторона, яка може бути зачеплена такими наслідками, Сторона походження повинна якомога швидше до затвердження П/П повідомити зачеплену Сторону.
2. Таке повідомлення повинне, між іншим, містити:
 - a) Проект П/П й екологічний звіт, включно з інформацією про можливі транскордонні впливи на довкілля, включаючи здоров'я; і
 - b) Інформацію щодо процедури прийняття рішення, включно з розумними часовими рамками для подачі коментарів і зауважень.

Вимоги Протоколу про СЕО (2)

3. Зачеплена Сторона повинна у вказані в повідомленні терміни повідомити Сторону походження, **чи вона бажає розпочати консультації** перед затвердженням П/П.... У випадку такого бажання зацікавлені Сторони повинні розпочати консультації з приводу ймовірного транскордонного впливу на довкілля, включаючи здоров'я, та запропонованих заходів з попередження, зменшення чи пом'якшення негативних впливів.
4. Якщо такі консультації відбуваються, то зацікавлені Сторони повинні **узгодити конкретні заходи**, які б забезпечували можливість та розумні часові рамки для зацікавленої громадськості та органів влади у зачеплені Стороні, **надати свої коментарі і зауваження** щодо проекту П/П й екологічного звіту.

Запитання до дискусії

- Чи запропонований П/П може мати суттєвий транскордонний вплив?

Якщо так, то

- Коли б ви запропонували розпочати транскордонні консультації?
- Які документи ви б надали зачепленій Стороні?

Прийняття рішення

Вимоги Протоколу про СЕО (1)

Стаття 11 – Рішення

Суб'єкти прийняття рішення повинні **брати до уваги**

- **висновки екологічного звіту**
 - включаючи заходи з попередження/ зменшення/ пом'якшення негативних наслідків від різних альтернатив П/П
- **думки висловлені**
 - органами влади у сфері довкілля й охорони здоров'я
 - зацікавленою громадськістю
 - будь-якими зачепленими Сторонами

Вимоги Протоколу про СЕО (2)

Після затвердження П/П суб'єкти прийняття рішень мають поінформувати

- органи влади у сфері довкілля й охорони здоров'я
- зацікавлену громадськість (не тільки зацікавлену громадськість)
- будь-які зачеплені Сторони

Затверджені П/П мають бути доступними, а також документ:

- Із резюме, як екологічні міркування (викладені у звіті) включені в затверджені П/П
- Із резюме, яким чином взята до уваги думка органів влади і громадськості
- Із обґрунтуванням, чому саме такі П/П затверджені (з огляду на різні альтернативи

Деякі практичні рекомендації

- Затверджуючи П/П, суб'єкти прийняття рішень можуть, зокрема, враховувати:
 - Яким чином суміщаються П/П і завдання з охорони довкілля
 - Яким буде кінцевий вплив на довкілля
- Деякі елементи процесу СЕО можна інтегрувати у процес прийняття рішень з П/П
 - Деякий аналіз з СЕО може надати суттєву інформацію у процесі рішення з П/П
 - Проект П/П має пояснювати, яким чином СЕО впливає на процес рішення (див. розділ про взаємозв'язок СЕО і розробки П/П)

Пов'язування SEO з розробкою П/П

Мета аналітичного завдання

- Забезпечити, щоб SEO дала пропозиції **на ранньому етапі** та **у відповідній формі** для розробки П/П.
- **Максимально посилити співпрацю** з розробниками -> **економія часу і ресурсів** для проведення SEO
 - забезпечити ефективність та досягнення цілей SEO
 - Визначити реальний потенціал SEO у конкретному випадку

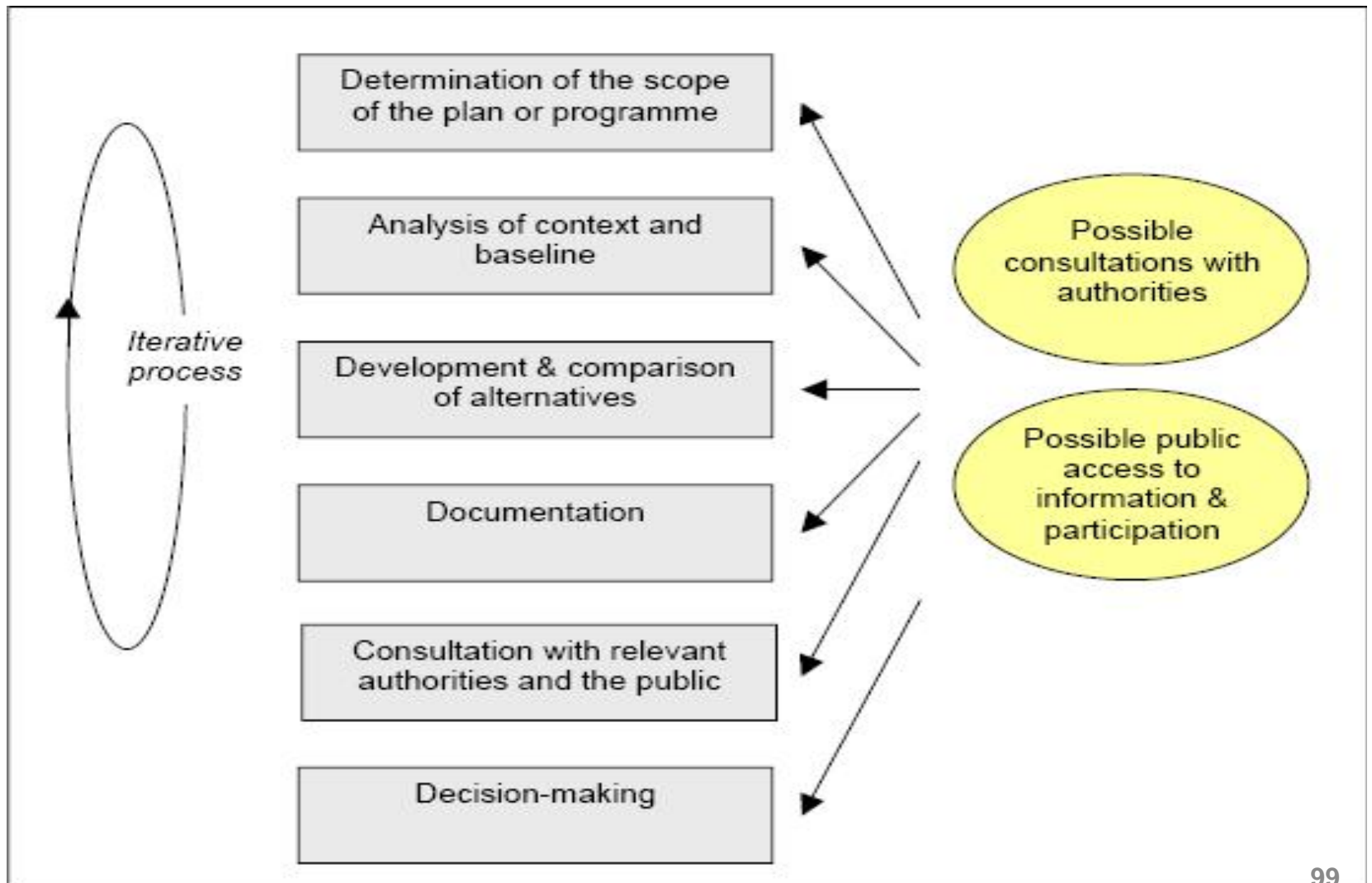
Обґрунтування необхідності інтеграції SEO і прийняття рішення щодо П/П

- Практичні причини (окрім юридичних зобов'язань)
- Потреба в ефективних інструментах, які допомагають (а не ускладнюють) розробку П/П
- Процес SEO вважається ефективним і продуктивним, якщо
 - У процесі опрацювання П/П ефективно розглядаються питання довкілля, **включаючи зміну клімату**
 - Полегшується визначення суперечливих поглядів та інтересів, а відтак процес прийняття рішення стає більш конструктивним
 - Немає необґрунтованого затягування прийняття рішення з П/П
 - Немає необґрунтованих видатків

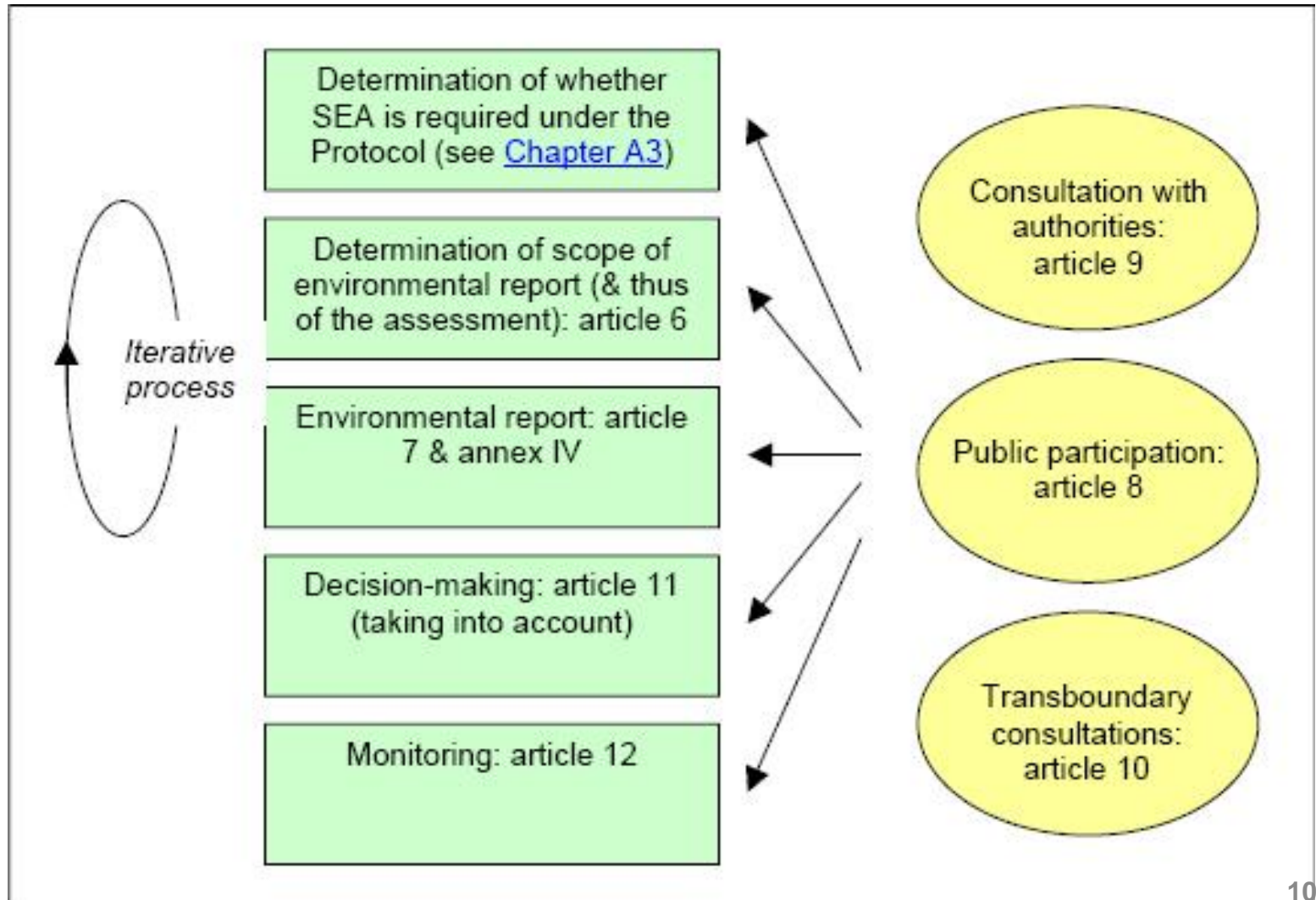
SEO в розробці П/П - обґрунтування

- Координація SEO і розробки П/П має велике значення
- Метою є забезпечення
 - подання ранніх і конструктивних пропозицій щодо розробки П/П
 - досягнення включення питань довілля при розробці П/П
- У реальності фахівці з SEO можуть стикнутися з численними викликами щодо досягнення ефективного координування і включення висновків з SEO у процес розробки П/П

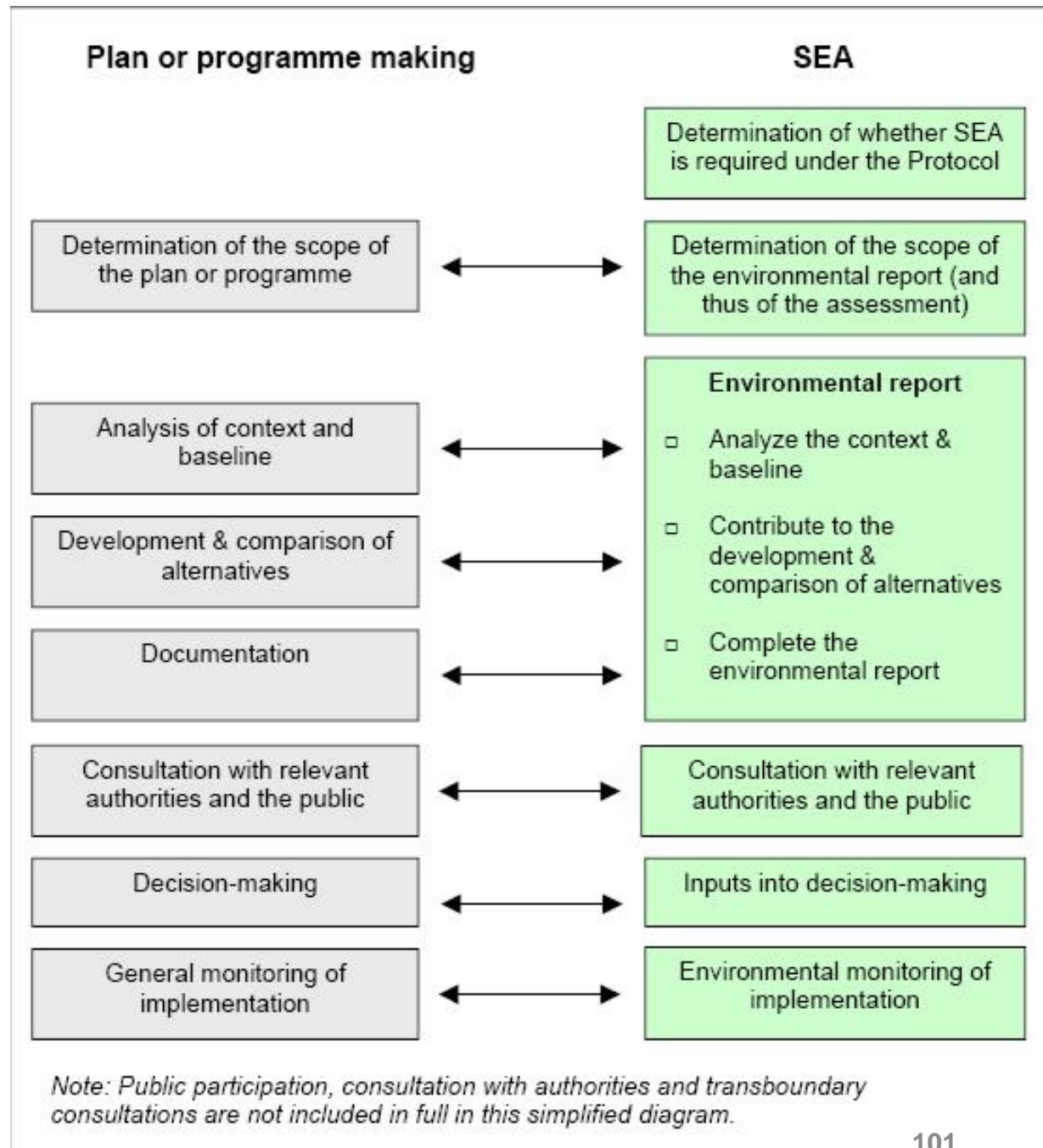
Ілюстрація: Типові завдання при розробці планів і програм



Ілюстрація: елементи СЕО в планах і програмах



**Логічні
взаємозв'язки
між
розробкою
П/П і
вимогами
Протоколу про
СЕО**



Визначення взаємозв'язків між SEO та розробкою П/П (1)

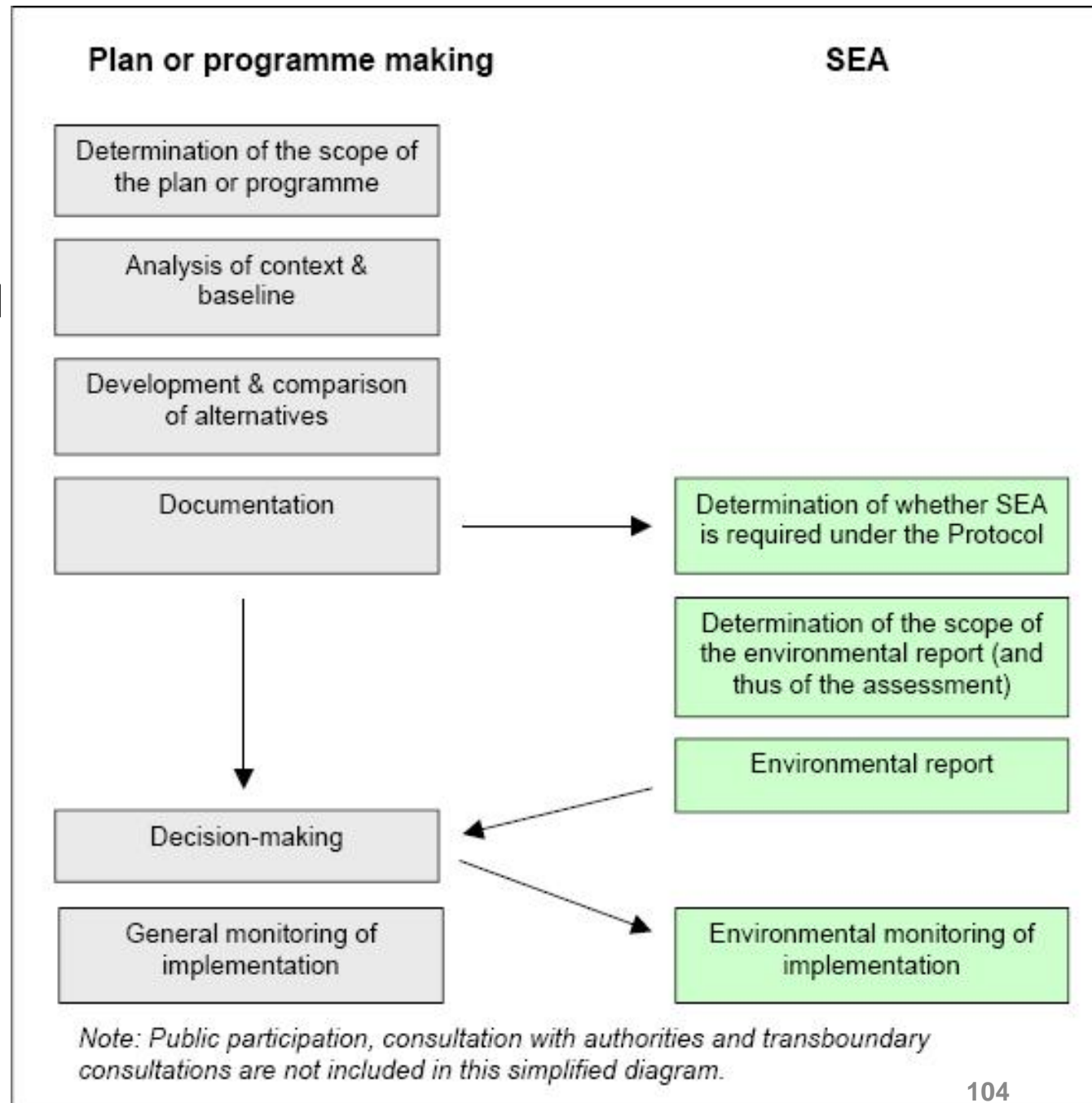
- Кожен процес розробки П/П є унікальним
- Оптимальний шлях включення SEO в процес розробки П/П не можна визначити без ґрунтовної обізнаності конкретної системи розробки П/П

Визначення взаємозв'язків між СЕО та розробкою П/П (2)

Огляд процесу розробки плану/програми

- логіка і послідовність ключових завдань П/П (формальні і неформальні етапи)
- Аналіз екологічних питань, який зазвичай проводиться в рамках розробки П/П
- Консультації в процесі розробки П/П з органами влади, які відповідають за довкілля і охорону здоров'я
- Доступ до інформації та забезпечення участі громадськості протягом розробки П/П
- Це може створити доступ до важливої інформації, що допоможе вибудувати процес СЕО, виходячи з наявних завдань П/П без замін чи повторювань.

**СЕО як експорт
і
відокремлен
ий від
розробки П/П
процес**

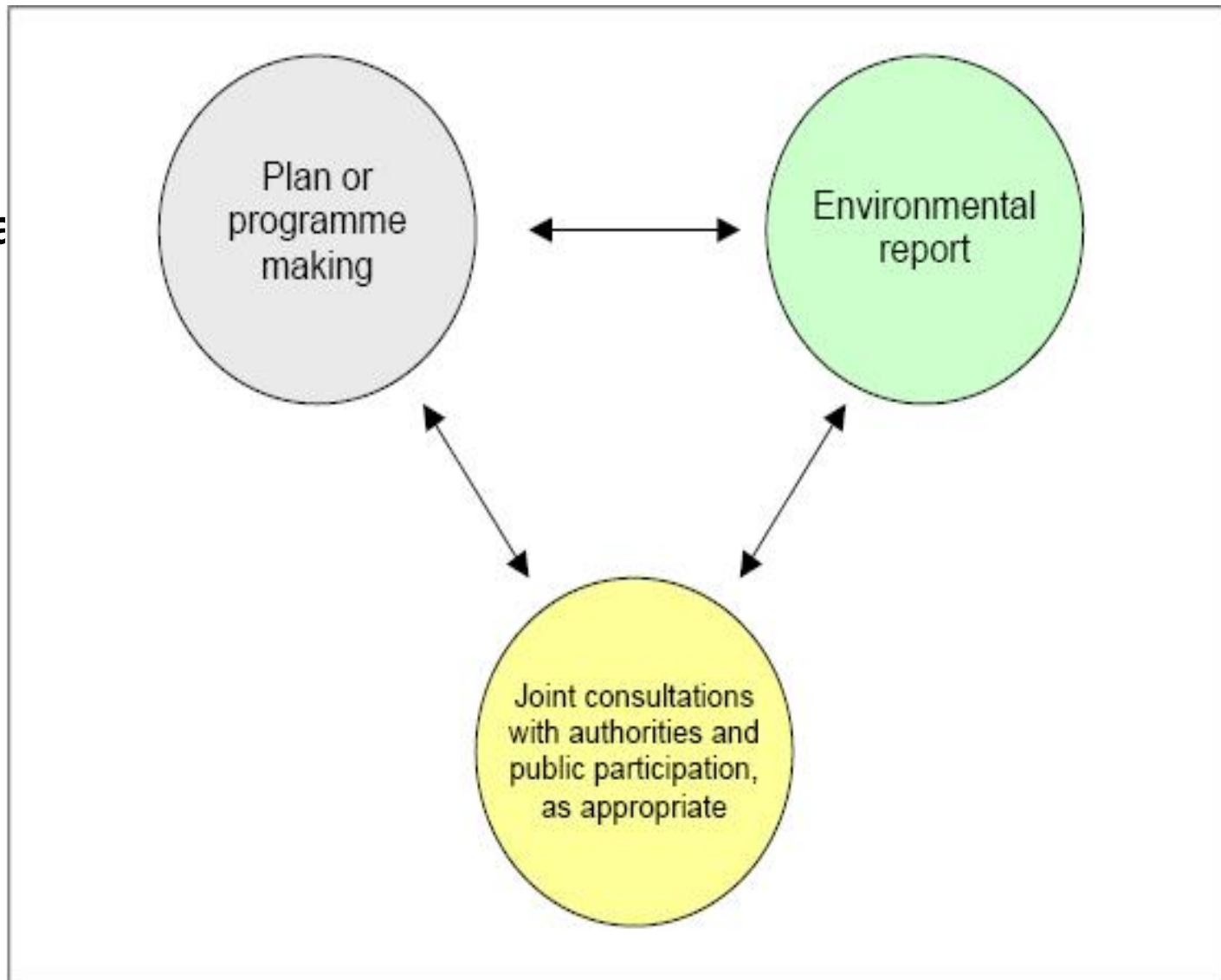


СЕО відбувається ex post і відокремлено від процесу розробки П/П

- Слабкі сторони:
 - Немає впливу на розробку П/П
 - Може дублювати зусилля
 - Може призвести до дублювання в процесі подачі відгуків і пропозицій і тим самим дезорієнтувати органи влади і громадськість
 - Затягується процес прийняття рішення щодо П/П
 - Існують ризики, що СЕО проводиться невідповідно до Протоколу/ Директиви

- 'ex post' означає, що «обумовлюється або визначається наявними результатами, а не очікуваннями»; розраховується ретроспективно (OED)

**СЕО, яка
частково
інтегрована
в процес
розробки
п/п**



SEO, яка частково інтегрована в процес розробки П/П

- Переваги:
 - Зменшує затримки
 - Заощаджує ресурси
 - Дозволяє розглянути різні точки зору на ранніх етапах
 - мінімізує ризики або пізніші неочікувані ситуації і конфлікти
 - До консультацій можуть залучатися відповідні органи влади та зацікавлена громадськість
 - Проведення SEO може відбуватися згідно з Протоколом/ Директивою
- Але від групи з SEO вимагається слідування за відповідним процесом розробки П/П (можливо нелінійним, несвоєчасним)

СЕО, яка повністю інтегрована в процес розробки П/П



Public access to information and general consultation

SEO, яка повністю інтегрована в процес розробки П/П

- Ті ж переваги, що й від часткової інтеграції SEO у розробку П/П
- Крім того, створюється оптимальний простір для співпраці
 - допомагає побудувати довіру між зацікавленими сторонами
- Можливі застереження, які можуть мати експерти з SEO
 - повністю присутні у процесі розробки П/П, або
 - усунені, або
 - укладаються компроміси без громадського розголосу
- Ці застереження можуть бути важливими, коли весь процес є не дуже добре організованим чи непрозорим

Підсумкові запитання

- Яким чином даний випадок стосується трьох шляхів проведення SEO (відокремлений, паралельний, інтегрований)?
- Які важливі етапи SEO ви визначили?
- Чи володіли ви належною кількістю інформації про процес розробки П/П і зацікавлені сторони?
- Як ви б могли впоратися з нестачею інформації?
- Ким є ключові гравці П/П? Як на них можна впливати?
- Чи могла б ситуація розвиватися по-іншому, якби ніхто з уряду не запросив вас провести SEO?

Ефективний менеджмент SEO в умовах бюджетних і часових обмежень

Питання, які слід розглянути(1)

Менеджмент на макрорівні (окреслення процесу)

- Яким чином SEO пов'язується з розробкою П/П?
- Конкретні кроки, інструменти та інституційне забезпечення для конкретної SEO
- Конкретний аналіз, який треба провести в рамках SEO, і їх зв'язок з завданнями процесу планування
- Приблизні часові рамки і ресурси для кожного завдання і для всієї SEO (з врахуванням умовних ресурсів)

Питання, які слід розглянути(2)

Менеджмент на мікрорівні (внутрішній менеджмент)

- Як група з SEO спілкуватиметься з групою з розробки П/П
- Які експертні знання потрібні для SEO
- Розбивка бюджету
- Якими будуть підходи до непередбачених змін у процесі планування



Підсумкові запитання

- Яких обмежень можна очікувати у вашому середовищі, з огляду на прагнення цілковитого включення висновків з SEO?
- Якщо SEO має правове забезпечення, чи може ситуація бути іншою?
- Щоб ви відповіли на закиди проти проведення SEO?
- Які реальні джерела фінансування SEO наявні у вашому робочому середовищі?

Основні принципи

- **Переконайте, що SEO - це не страшно!** Шукайте найкращі шляхи впливу на тих, хто приймає рішення, навіть якщо SEO не є повноцінною.
- У цьому плані вам допоможе моніторинг кумулятивного впливу від конкретної діяльності та застосування багаторівневого підходу
- Не наполягайте на **«ЧИСТИХ»** концепціях, якщо й так зрозуміло, що вони не матимуть впливу

Оцінка і планування подальшої діяльності даного тренінгу з SEO

Запитання до обговорення

- Як спрацювала методологія?
- Яким чином цей тренінг допоміг зрозуміти концепцію та шляхи застосування SEO?
- Що можна було б змінити чи покращити?

Дякую!!!

Michal Musil, Integra Consulting
michal.musil@integracons.com